

Kako bi ljudska šola postala v resnici temelj ljudskega naobraženja.

Spisal Anton Dergane.

Najglavnejša stebra narodnega naobraženja ste znanosti: pedagogika in kmetijstvo.

Dandanes se veliko govori in piše o šolskih rečeh, največ časa se porabi pa, deloma s pretresovanjem vprašanja, koliko let ima dolžnost šolskega obiskovanja na ljudski šoli trajati, deloma s praznim besedovanjem zaradi prednosti, bodi-si uže nove bodi-si stare šole. Mesto dolzega pregovarjanja o teh samo na sebi malo zanimivih rečeh bi bilo za občni blagor in razvitek ljudske omike bolj koristno in važnejšega pomena, resno spraviti se na obravnavo in rešitev drugega vprašanja, kaj bi se dalo namreč storiti v prid in korist prave moralne odgoje otrok in umne ljudske omike sploh, kako bi se podučevanje v posameznih predmetih na ljudski šoli praktičnim zahtevam priredilo in kako učni načrti tako uredili, da bi se učitelj zamogel ozirati pri podučevanju na prihodnji **kmetijski ali pa obrtnijski stan** svojih šolskih otrok, sploh — s kakimi sredstvi bi tudi učitelj pospeševal pravi ljudski napredek, ter pripomogel k povzdigi naroda svojega v duševnem in gmotnem obziru; z eno besedo, kako bi ljudska šola postala v resnici temelj ljudskega naobraženja.

Danes so prepričani vsi najodličnejši in praktični pedagogi o resnici, da le s pomočjo zdrave nравne odgoje se zamorejo vsa druga vprašanja srečno rešiti, le s poboljšanjem ljudske omike sploh in s preuredbo ljudskih šol v odgojevalne zavode v pravem pomenu, s prevedenjem poduka na praktično stališče bi se našlo edino zdravilo, s katerim bi temeljito ozdravili bolezn, ki se splošno nahajajo še med ljudstvom, v državi in srenji, v šoli in družini, in na ta način našim potomcem boljšo in lepšo prihodnost pripravili. — O nujni potrebi te glavne preuredbe, katero naše šolstvo neobhodno potrebuje, se zamoremo pa najbolj prepričati, ako pojasnimo nekoliko pomanjkljivosti in pogrške današnje šolske odgoje.

Dandanašnja odgoja ne razume popolnoma svoje važne naloge. Naše šole so v obče bolj učilnice nego odgojevalnice, šola mora pa vendar izobraževalnica v pravem pomenu biti; ona mora otroke za prave in cele ljudi in ne za polovičarje odgojevati. Skrb za izobraževanje moralnega čutstva, za utrjenje volje in prave značajnosti se večinoma v današnji šoli še pogreša. Ona izreja večidel otroke z napolnjenimi glavami v različnih znanostih, a s celó majhnimi srci, ker se otroci nasitujejo z raznovrstnimi rečmi na račun srčne in značajne omike. Taki otroci postanejo potem prevzetni in napuhjeni od svojih površnih vednosti, pa čisto nepraktični za svoj prihodnji poklic v socijalnem življenji. Pri naši odgoji se stari latinski pregovor „non multa sed multum“ čisto prezira. Naša šolska omika je podobna Prokustovi postelji, pri kateri se odreže, kar je predolzeega, prekratko se pa vleče tako dolgo, da dobi dandanes zeló priljubljeno srednost. Pri taki omiki mora šolska mladina ne samo telesno, ampak tudi duševno hujšati, ker ne dobi v pravi meri duševne hrane, ali pa tako raznovrstne, da je ne more dobro prebavati. Največa napaka današnje izreje otrok obstoji pa v tem, da smatrajo nekateri odgojitelji za smoter ljudskega naobraženja v občem prizadevanji z enacimi sredstvi, doseči tudi za razne stanove enako omiko, in da naj se izreja šolska mladina celó k gospodarski enakosti. Taka izreja namerava pa ne samo v moralnem, ampak tudi v gospodarskem in socijalnem obziru na razpad človeškega društva, ker je ravno različnost stanov naravna

vez, ki društvo človeško še skupaj drži. Ker je pa naša sveta dolžnost, za časni in večni blagor in pravo korist našega ljudstva skrbeti, moramo prizadevanje današnjega časa brez strahu in brez skrbi obsoditi, ter obstati pri našem prepričanju, da so ti in enaki odgojitelji na krivi poti. — Prvi in najviši pedagoški princip, da se človek za človeka odgojuje, je sicer sama na sebi razumljiva resnica, toda celo polje vsakovrstnih vednosti in umetnosti je pa tako veliko, da najbolj nadarjen posamezen človek zamore le majhen del od vsega tega naučiti se, še manj pa praktično porabiti, o popolnosti se ne more še govoriti o tej zadevi.

(Konec prihodnjič.)

Odgovori na kmetijska vprašanja.

*Kako se najlože odpravi „pereči ogenj“ (ožig) pri mladih sadnih drevesih? *)*

Vzrok tej bolezn, ki se pokaže na koži, so črne prašnate gljivice, katere ne le kožo, ampak tudi les pod njo posušé. Posebno rada se ta bolezen drevja poprime, kedar je drevo polno soka in je bilo ranjeno ali udarjeno. Ti nasledki nastanejo tudi, če se veja odlomi. Jablane so posebno podvržene tej bolezn. Najboljše je, če se takemu drevesu vsa bolna koža gladko odreže, rana pa z žganim apnom opere in s kotramom zamaže. Dobro je tudi, ako se okoli bolne kože meseca maja koža oguli, kar se imenuje „žilo puščati“. K.

Kako ravnati s tistimi živinskimi odpadki in s tistim gnojem, ki v klavnici od živine pride, da je najprej za rabo in zakaj je najboljši?

Ako hočemo napraviti iz živinskih odpadkov v klavnici dober gnoj, je neobhodno potrebno, da naredimo iz teh tvarin mešan gnoj ali kompost. Ako bi te tvarine naravnost porabili za gnoj, koristili bi polju in travniku le malo, ker vsak dober gnoj mora biti, kakor je vsakemu znano, zgnjit in razkrojen. Najpripravnejše je, ako se n. dobro natlačena tla nameče dobro ped debelo prsti, na katero pridejo potem odpadki iz klavnice. Ko dosežejo ti odpadki visokost kakih 15 centimetrov, pride na-nje zopet plast prsti, potem zopet odpadki itd., dokler ni kup 1—1½ metra visok. Namesto prsti se porabi tudi lahko pepel, cestno blato in žaganje. Najboljše je pa, ako se prsti primeša malo neugašenega apna, ki te tvarine hitro razkroji. Dobro je tudi, da se kup večkrat prebode s kako debelo palico in potem z gnojnico polije. Ako tak kup vsaj vsaka dva meseca dobro premešamo in prekopljemo, dobimo kmalu prav dober gnoj, ki je izvrsten za travnike in sadna drevesa. Tak gnoj je takrat za rabo, ko so vse tvarine dobro zgnjite in razkrojene, kar se prav lahko spozná. Dobro je pa, da se ne napravi nikdar en velik kup, ampak več malih, ker potem odpadki veliko lože in hitreje zgnjijejo. K.

Vojska zoper vrabce v Avstraliji.

Vrabcev poprej v Avstraliji ni bilo, ampak vpe-ljala jih je še le pred nekoliko leti vlada, ker je mislila, da bode ta tič se tam samo od mrčesov živel; pa zmotila se je, ker vrabcu diši bolj žito, grah, grozdje

*) Ti dve vprašanji sprejeli smo od več gospodarjev in mesarjev ljubljanske okolice. Kdor želi o kaki gospodarski zadevi kaj izvedeti, obrne naj se le na „Novice“, vsakemu bomo na njegovo vprašanje, če bo le v naši moči, prav radi odgovorili. Vred.

in drugo sadje, kakor pa metulji in gosenice. Vrabec se je tam tako hitro pomnožil, da sedaj nauravi neizmerno veliko škode. Kmetje tožijo vladi, da jim večkrat vse pridelke na polji vrabci pokončajo; tudi morajo včasih po dvakrat in celo po trikrat sejati, ker vrabci vso setev pojejo. Nek kmet piše, da so mu ti tiči v devetih dnevih vse grozdje celega vinograda pojedli. Vlada hoče toraj vse vrabce pokončati ter plača za dvanajst mrtvih vrabcev šest denarov. Mislimo, da vrabce ta vladni ukaz ni preveč prestrašil.

Sovražnik čebelam.

Kakor vsako bitje na svetu, tako ima tudi čebela svoje sovražnike. Znano je, da mnogi tiči, na pr. lastavice, letaje čebele lové. Imajo pa te koristne živalice še drugega, mnogim nepoznanega zalezovalca, namreč žabo. Rujava kakor tudi zelena žaba se kaj rada naseli v beli in rudeči detelji, in to ne brez vroka. V deteljo, posebno v belo, prihajajo kaj rade čebele, da si naberó sladkega medú. Mnogo teh pridnih in marljivih delalk se pa ne vrne več k svoji družini obloženih z medom, ampak pade v želodec požrešni žabi. Kakor tiger na svoj plen čaka žaba nepremakljivo, da čebelica glavico v kak cvet skrije, da potem od zadej s skokom na njo plane. Vsak boj s tako velikim sovražnikom je zastoj. Za želo se žaba še zmeni ne, ker ima mrzlo kri. V želodcu mrtve žabe so našli uže 11 čebel, za žabo kaj veliko množino. Marsikateri čebelar si bo iz tega lahko razlagal, zakaj mu čebele tako ginejo. Nočemo pa s tem reči, da naj se žaba pokonča, ker pozoblje tudi mnoge škodljive mrčese. Le v obližji čebelnjakov naj se ne trpi, ker gotovo so jej ljubše sladke čebele kakor kaki pusti ščetinasti mrčesi.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje.)

Gospod družbeni prvosednik: Želi kateri gospodov besede? Gospod Ogulin ima besedo.

Gospod Ogulin: Jaz podpiram predlog gospoda vodje Dolenca v vsej razsežnosti, in priporočam najtoplejše slavnemu zboru, da sklene o njem.

Gospod družbeni prvosednik: Ako nobeden gospodov več ne želi besede, ima jo poročevalec centralnega odbora gospod Murnik.

Gospod Murnik: Meni kot poročevalcu centralnega odbora je izjaviti, kaj ta misli o predlogu vipavske podružnice naše.

On se popolnem sklada s prošnjo vipavske podružnice in bode isto dobro utemeljeno predložil z gorkim priporočilom visokemu c. k. ministerstvu kmetijstva.

Gospod družbeni prvosednik: Gospoda, ki je stavil predlog, bi prosil, naj mi pové imé društva ter mi naznani, ali je uže dobilo potrdilo sl. deželne vlade, ali so pravila uže izročena.

Gospod vodja Dolenc: Imé društvu slóve: „Vipavsko sadjerejsko društvo“ in pravila društvena je sl. c. k. deželna vlada kranjska uže potrdila.

Gospod družbeni prvosednik: Predlog gospoda vodje Dolenca meri na to: centralni odbor naj bi prošnjo podružnice vipavske, da bi se dovolilo sadjerejskemu društvu za štiri leta po 400 gold. letne podpore, krepko podpiral pri sl. c. k. ministerstvu kmetij-

stva. Onih gospodov, kateri se zlagajo s predlogom v tej obliki, prosim, da vzdignejo rokó. (Predlog se sprejme.)

Gospod družbeni prvosednik (nadaljujoč): Prosim gosp. poročevalca Murnika, naj poroča o dalj-nem predlogu podružnice vipavske.

Gospod Murnik: Drugi predlog vipavske podružnice se tiče podpore, katero naj bi se izprosila sirarska družba, ki se hoče ustanoviti na Nanosi. Predlog bode utemeljil gosp. vodja Dolenc.

Vodja gospod Dolenc: Slavni zbor! Meni je utemeljiti predlog, katerega je stavila podružnica vipavska, naj bi se izprosila od sl. ministerstva kmetijstva podpora za ustanovo sirarske družbe ali zadruga na Nanosi. Zasluga našega častitega župana vipavskega je, da je občina vipavska, katera je na Nanosi posestnica 5000 oralov pašnikov, lansko leto prikupila k tem še 7000 oralov pašnikov od posestnika gosp. Bajca. Sedaj se bodo zopet za ves okrog pašnikov jemale ovce na pašo. Gosp. župan vipavski Dolenc je takoj po nakupu pašnikov sprožil misel, naj bi se do sedaj izgledno primitivno sirarstvo premenilo po zadrugi res v izgledno sirarstvo. Občina in podružnica vipavska želi, da bi se sirarstvo povzdignilo, ali to je le mogoče, ako se doseže podpora od sl. ministerstva zato, da se na Nanosi ustanovi sirarska zadruga, enaka istim, kakor uže obstojé v Bohinji. Občina vipavska nima toliko novcev, da bi si nakupila potrebnih stvari za umno sirarstvo, in zato prosi podpore.

Najpotrebnejši je vodnjak, kajti ista luža, v kateri se kopljejo celó psi, ne more služiti umnemu sirarstvu, katero zahteva v prvi vrsti snažnosti. Potreben je tudi kôtel in klet. Ta luknja, v kateri zdaj sir spravljajo in jo imenujejo klet, je dosto preslaba, da bi v njej bivali prašiči.

Nadalje pa je tudi potreba podpore zato, da k nam pride učitelj umnega sirarstva, prečastiti slavnoznani gospod župnik Mesár, kateri bi nas učil, kako je treba delati umno sir in kako se ima zato rabiti orodje. Ustanovljenje prave sirarske zadruga na Nanosi pa ni preje mogoče, predno niso izpolnjene po podpori sl. ministerstva kmetijstva iste potrebne stvari, katere sem zdaj navajal, kajti ako ni kaj za umno izdelovanje sira v roke vzeti, nam tudi učitelj malo ali pa ničesar ne koristi. Kakor hitro pa bode dovoljena podpora za potrebne stvari, potem se bode tukaj sirarska zadruga ustanovila.

Gospod družbeni prvosednik: Prosim gospoda vodjo Dolenca, da se izjavi, koliko bi bilo podpore potreba za vse tri stvari?

Gospod vodja Dolenc: Vsota naj bi ne bila večja, nego je bila dovoljena od sl. ministerstva kmetijstva zadrugam na Gorenjskem v Bohinji. Tam je pet ali šest zadrug, na Nanosi pa bi se ustanovila le ena sama.

Gospod Brus: Opomniti moram, da c. kr. ministerstvo kmetijstva le tedaj dovoljuje podporo po največ 300 gold., kedar se je uže ustanovila sirarska zadruga, ter je potrdila pravila sl. vlada. Prej se ne dovoli nikaka podpora.

Gospod družbeni prvosednik: Prosim pojasnila, ali je uže ustanovljena sirarska zadruga, ali se še le snuje?

Gospod vodja Dolenc: Pet ali šest kmetov vzame na Nanosi pašo v najem, in ti jo zopet oddajejo gospodarjem ovác, tako da doslé obstajé samo najemniška zadruga. Kedar pak bode privolilo sl. c. kr. ministerstvo kmetijstva podporo za napravo potrebnega orodja, obljubilo je deset vipavskih dobrih gospodarjev, da ustanovijo zadrugo. Potem se takoj izročí nje pravila, a na goli nič nima nihče veselja kaj začenjati.